

فصل دوم

شهر من، روستای من

درس ۵ زندگی در شهر و روستا

درس ۶ جهت‌های جغرافیایی

درس ۷ جغرافی دانان چگونه محیط زندگی را مطالعه می‌کنند؟

مفاهیم کلیدی	راهبردها یا حوزه‌های موضوعی
مفاهیم استان، تقسیمات کشوری شهر و روستا و نحوه اداره آن	نظام اجتماعی
← انواع زندگی عشایری، روستایی و شهری	فرهنگ و هویت
← تفاوت زندگی در شهر و روستا	تعلق و هویت میراث فرهنگی تنوع فرهنگ‌ها و شیوه‌های زندگی
←	
← انواع زندگی در نواحی مختلف ایران	مکان و فضا
← جهت‌های جغرافیایی اصلی و فرعی	رابطه انسان با محیط حفاظت از محیط

مطالعه جغرافی دانان در محیط‌های مختلف و

استفاده از ابزارهای آن

مفاهیم کلیدی	راهبردها یا حوزه‌های موضوعی
←	ارزش‌ها و نگرش‌ها
←	مسئولیت‌پذیری
←	وطن‌دوستی
← علاقه‌مندی به استان و محل زندگی	مهارت‌های کاوشگری
	بررسی و کاوش، برقراری ارتباط، خلاقیت، مشارکت، واکنش شخصی و اظهارنظر

درس ه زندگی در شهر و روستا

انتظارات یادگیری

انتظار می‌رود دانش‌آموزان بتوانند:

- شهر و روستا را مقایسه کنند و در این مقایسه، شباهت‌ها و تفاوت‌ها را بررسی و جست‌وجو کنند.
- زندگی روستایی و عشایری را مقایسه کنند و در این مقایسه، شباهت‌ها و تفاوت‌ها را بررسی و جست‌وجو کنند.
- چند مورد از مشکلات زندگی در شهرهای بزرگ را بیان و پیشنهادی برای حل یک مشکل، ارائه کنند.
- نامه‌ای به یک دوست فرضی بنویسند و شهر یا روستای خود را برای او توصیف کنند.
- استان محل زندگی خود را روی یک نقشه، علامت بزنند و رنگ کنند و استان‌های همسایه را مشخص کنند.

مواد و وسایل مورد نیاز: کتاب درسی، کاربرگ‌های شماره ۵ و ۶، نقشه تقسیمات کشوری در قطع

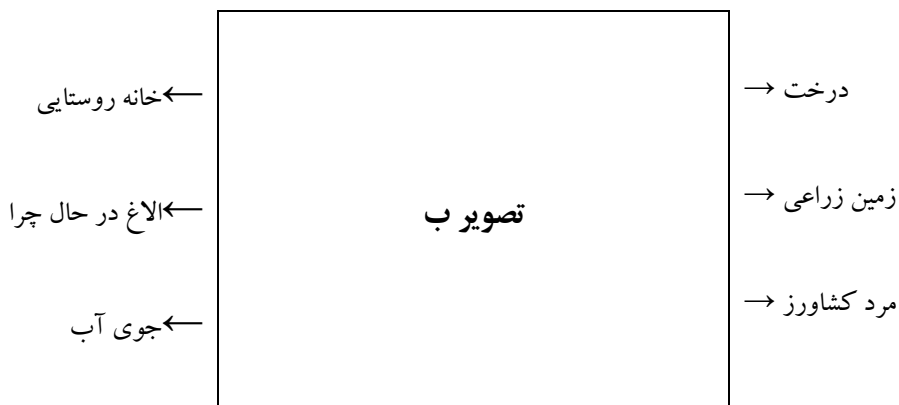
دیواری، تصاویری از شهرها و روستاهای ایران.

آماده کنید

تصاویری از شهرها و روستاها (ترجیحاً روستا و شهرهای استان محل زندگی) با خود به کلاس ببرید. دانش‌آموزان را به گروه‌هایی تقسیم کرده و عکس‌ها را بین آن‌ها توزیع کنید و از آن‌ها بخواهید که عکس‌ها را با هم مقایسه کنند و تفاوت‌ها و تشابهات آن‌ها را بیان کنند.

آموزش دهید

از دانش آموزان بخواهید دو تصویر الف و ب صفحه ۲۰ کتاب را با یکدیگر مقایسه کنند و در ابتدا باید اجزای عکس الف را مانند عکس ب، مشخص کنند.

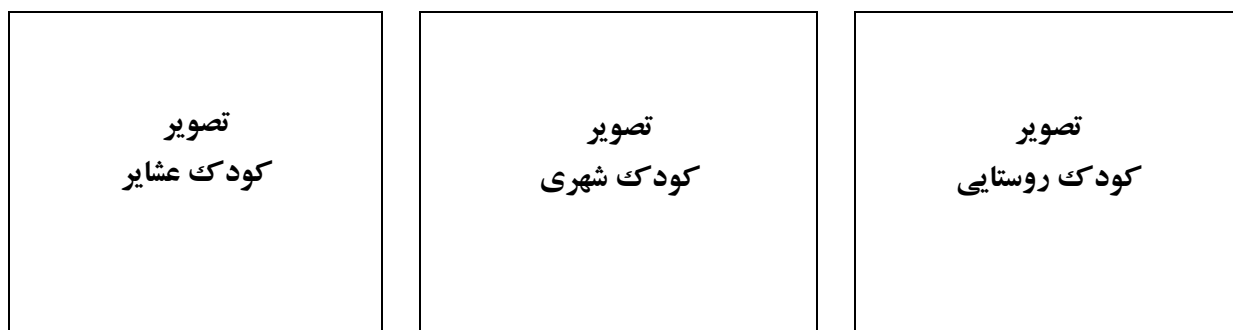

سپس برای تعمیق بیشتر موضوع از دانش آموزان بخواهید کاربرگ شماره ۵ را در کلاس انجام دهند. در تصویر بالای کاربرگ، اجزای عکس را مشخص کنند و بنویسند. تصویر پایین یک خانه روستایی را در گیلان نشان می‌دهد، از دانش آموزان بخواهید همفکری کنند و عکس را توضیح دهند و علت این که خانه‌ای که سقف شیب دارد یا از مصالح چوب درختان به کار رفته و یا زن توسط دستگاهی، ریسندگی می‌کند و یا مرد در حال دسته کردن ساقه‌های گیاهان است.

بعد از انجام فعالیت، توجه دانش آموزان را به توضیحات سه دانش آموز روستایی شهری و عشایری جلب کنید. از سه نفر از دانش آموزان بخواهید هر کدام به طور جداگانه ویژگی‌های زندگی شهری، روستایی و عشایری را با صدای بلند و رسا بخوانند و سه تفاوت شهر و روستا را پیدا کنند. مثلاً: جمعیت روستاها کمتر و شهرها بیشتر است.

تراکم فعالیت اقتصادی در روستاها بخش کشاورزی و دامپروری و صنایع دستی و در شهرها ادارات و کارخانجات و فعالیت‌های خدماتی است. روابط افراد در روستاها نزدیک‌تر است. روستاییان یکجانشین و عشایر کوچ‌نشین هستند. روستاییان بیشتر به کشاورزی و عشایر وابستگی بیشتری به دامداری دارند.

سپس از دانش آموزان بخواهید که مزایا و محاسن زندگی در شهر و روستا را به بحث بگذارند.

اگر شما در شهری بزرگ زندگی می‌کنید، تعداد جمعیت شهرتان را به دانش‌آموزان بگویید و از آنها پرسید: آیا در این شهر مشکلاتی وجود دارد؟ اگر در شهر بزرگ زندگی نمی‌کنید، از دانش‌آموزان سؤال کنید چه تصویری از یک شهر بزرگ دارند، گفته‌های آنها را روی تابلو یادداشت کنید.

با توجه به نظرات دانش‌آموزان، ویژگی‌ها، محاسن و مشکلات زندگی در شهرهای بزرگ را به بحث و گفت‌وگو بگذارید.

در اجرای فعالیت درس، نظر دانش‌آموزان را به جدول بالای صفحه ۲۱ جلب نمایید و با استفاده از مهارت ریاضی، از آنها بخواهید پرجمعیت‌ترین شهرهای ایران را به این ترتیب بنویسند.

تهران - مشهد - اصفهان - کرج - شیراز - تبریز - اهواز - قم

برای توضیح مفهوم استان، مثالی از یک اردوی مدرسه بزنید. به دانش‌آموزان بگویید تصور کنید که یک گروه ۱۰۰ نفره برای اردو به منطقه‌ای سفر می‌کنند. کنترل و هدایت آنها با مشکلات زیادی روبه‌رو است. بنابراین آنها را به گروه‌های ۱۰ نفره تقسیم کرده تا اردو نظم بیشتری داشته باشد و کارها با سهولت بیشتر انجام گیرد. تقسیمات کشور به استان‌های مختلف هم با این هدف انجام شده و با تقسیم آن به منتهای مختلف به نام استان اداره آن آسان‌تر می‌شود.

در صورت امکان نقشه تقسیمات کشوری در قطع دیواری را به دیوار کلاس نصب کنید تا دانش‌آموزان از نزدیک با این نقشه آشنا شوند. استان و مرکز استان خود را پیدا کنند و سپس برای تعمیق یادگیری کاربرگ شماره ۶ را در کلاس انجام دهند.

به پایان برید

با مرور تنوع زندگی در ایران (شهری، روستایی و عشایری) ویژگی‌های آنها را جمع‌بندی کرده، تفاوت‌ها و شباهت‌های زندگی در شهر و روستا را دوباره تکرار کنید. برای فعالیت پایانی «به کار ببندیم» از آنها

بخواهید به دوستی که در جای دیگری زندگی می‌کند، نامه ای بنویسند و از او دعوت کنند به شهر یا روستای آنها سفر کند. درباره شهر یا روستای خود نیز برای او توضیح دهند و در کلاس، نامه‌ها را بخوانند.

محورهای عمده ارزش‌یابی

مقایسه شهر و روستا و عشایر و بیان تفاوت‌ها، شباهت‌ها، بیان مشکلات زندگی در شهرهای بزرگ

عکس‌خوانی، پیدا کردن استان محل زندگی روی نقشه و نوشتن یک نامه و توصیف شهر یا روستای محل

زندگی خود.

درس ۶

جهت‌های جغرافیایی

انتظارات یادگیری

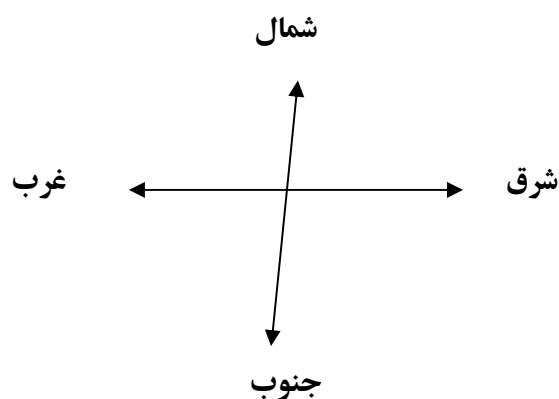
انتظار می‌رود دانش‌آموزان بتوانند:

- جهات اصلی و فرعی را روی نقشه و در فضای واقعی نشان دهند.
- قطب‌های شمال و جنوب را روی کره جغرافیایی نشان دهند.
- روی نقشه، مکان‌های خاص را با توجه به جهات اصلی و فرعی نشان دهند.

مواد و وسایل مورد نیاز: کتاب درسی، کاربرگ‌های شماره ۶ و ۷، چند کره جغرافیایی و قطب‌نما.

آماده کنید

با یادآوری درس، جهت‌های اصلی در پایه سوم ابتدایی و پیدا کردن جهت‌های اصلی از طریق بازی جهت‌یابی در سال گذشته، ذهن دانش‌آموزان را برای جهت‌یابی آماده کنید. بهتر است برای تعمیق دانسته‌های قبلی، دانش‌آموزان را در هنگام صبح آفتابی به حیاط مدرسه ببرید، محل طلوع خورشید را نشان دهید و دست راست خود را به طرف محل طلوع بگیرید و بگویید در این حالت دست چپ من به سمت مغرب و روبه‌روی من شمال و پشت سرم جنوب است. آن‌گاه جهت‌های اصلی را با گچ روی حیاط رسم کنید.

آموزش دهید

در صورت امکان نقشه روستای صفحه ۲۴ را بر روی تابلوی کلاس بکشید و چهار جهت اصلی را روی آن مشخص کنید. سپس به پرسش‌ها پاسخ دهید، باغ میوه در شرق، مسجد در جنوب، حمام در شمال قرار دارد. محمدرضا برای رفتن از خانه به مدرسه ابتدا باید به جهت جنوب، بعد به سمت غرب و سپس شمال و دوباره به طرف غرب روستا حرکت کند.

تصویر بالای صفحه ۲۴

منظور از شمال و جنوب چیست؟ بعضی از دانش‌آموزان ممکن است تصور کنند که شمال به سمت آسمان است. چند کره جغرافیایی به کلاس ببرید (در ابتدای سال از مدرسه بخواهید چند کره جغرافیایی برای مدرسه خریداری و نگهداری شود. این خرید تا چند سال نیازهای آموزشی مخاطبان را به کره جغرافیایی برطرف می‌نماید). در اختیار هر گروه یک کره جغرافیایی قرار دهید. سپس قطب‌های شمال و جنوب را به آن‌ها آموزش دهید. از هر گروه بخواهید کشور ایران را روی کره پیدا کنند و با انگشت نشان دهند، حال با انگشت به سمت قطب شمال یا قطب جنوب حرکت کنند.

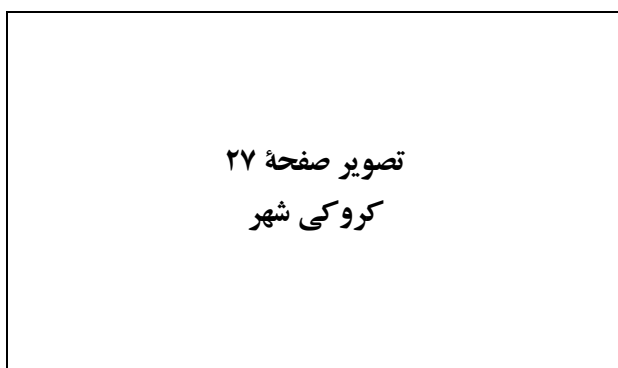
قطب‌نمایی را به کلاس ببرید و از دانش‌آموزان نیز بخواهید اگر قطب‌نما و یا قبله‌نما دارند به کلاس بیاورند و به دوستان خود، نشان دهند. سپس با قطب‌نما، پیدا کردن جهت شمال و جنوب را آموزش دهید و چند مورد کاربرد قطب‌نما را در فعالیت‌های مختلف زندگی، بیان کنید.

تصویر پسر با قطب‌نما

البته دانش آموزان در فصل ۸ کتاب علوم تجربی با آهن ربا و خاصیت مغناطیسی آشنا می شوند و طرز تهیه قطب نما را نیز فرا می گیرند.

ممکن است شما در تدریس جهت یابی، فصل ۸ کتاب علوم را نیز آموزش دهید و از دانش آموزان بخواهید فعالیت های مربوط به ساختن قطب نما را انجام دهند.

* پس از مرور جهت های اصلی، اکنون با توجه به صفحات ۲۶ و ۲۷ کتاب، جهت های فرعی را آموزش دهید. جهت های اصلی و فرعی را روی تخته کلاس رسم کنید و از دانش آموزان بپرسید.

پاسخ به فعالیت ۱ صفحه ۲۷:

الف) به سمت شرق و خیابان فاطمی

ب) سمت شرق

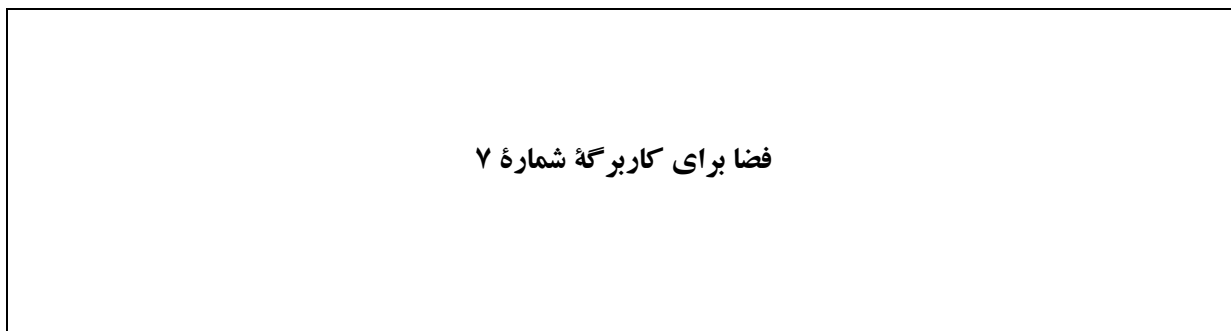
پ) شهید حیدری شرق و لاله (۱) غرب؛

مسجد در جهت جنوب غربی میدان

ت) شمال و سپس به سمت شرق

به پایان برید

با مرور مطالب گفته شده، کاربرگه شماره ۷ را در کلاس انجام دهید.

با استفاده از قطب‌نمایی که ساخته‌اید با دانش آموزان به حیاط بروید و روش پیدا کردن جهت های جغرافیایی و قبله را در حیاط مدرسه یا کلاس تمرین کنید.

محورهای عمده ارزش یابی

این محورها عبارت‌اند از: توانایی نشان دادن جهات اصلی و فرعی روی نقشه و فضای واقعی، نشان دادن قطب‌های شمال و جنوب روی کره جغرافیایی، نشان دادن جهات فرعی و اصلی روی نقشه.

درس ۷ جغرافی دانان چگونه محیط زندگی را مطالعه می کنند؟

انتظارات یادگیری

انتظار می رود دانش آموزان بتوانند:

- برخی از ویژگی های محیط زندگی خود را بیان کنند.
- مفهوم دانش جغرافیا و وظایف جغرافی دان ها را بیان کنند.
- وسایلی که جغرافی دانان در بررسی های خود از آن استفاده می کنند را فهرست کنند و کاربرد هر یک را نشان دهند.

مواد و وسایل مورد نیاز: کتاب درسی، نقشه ایران در قطع دیواری، در صورت امکان کتاب های جغرافیایی، عکس های مختلف از مناظر جغرافیایی، فیلمی از یک مکان جغرافیایی.

آماده کنید

با توجه به نامه ای که دانش آموزان در درس قبل نوشتند و با پرس و جو و مشاهده، ویژگی های محل زندگی خود را فهرست کردند و به کلاس آوردند، شما می توانید این ویژگی ها را در دو ستون روی تابلو بنویسید. یک سمت، ویژگی های طبیعی مثل کوه، جنگل، رودخانه و دریاچه و در طرف دیگر، ویژگی های انسانی مثل جمعیت، زبان، نام مرکز استان، نام شهرستان ها، فعالیت های اقتصادی، صنایع دستی و غیره، ...

در اینجا مطرح کنید بعضی از سؤالات شما بی پاسخ مانده است و ممکن است شما جواب های آنها را نمی دانید.

آموزش دهید

با توجه به فعالیت آماده سازی، دانش آموزان را ترغیب کنید که بفهمند دانش جغرافیا چه کمکی به شناخت محیط زندگی و پاسخ به پرسش های آنها می دهد. از تصویر کتاب که یک جغرافی دان است استفاده کنید و از یکی از دانش آموزان بخواهید صحبت های وی را با صدای بلند بخوانند.

در مرحله بعد وسایلی را که برای این درس آماده کرده‌اید، روی میز بچینید و به آن‌ها بگویید این‌ها وسایلی هستند که جغرافی دانان از آن‌ها استفاده می‌کنند.

سپس با کمک دانش آموزان، کاربرد هر یک از این وسایل و نقش آن‌ها را در شناخت محیط زندگی به طور عملی نشان دهید. برای مثال: چند عکس نشان دهید و پرسید از این عکس‌ها چه می‌فهمید یا کتاب‌هایی دربارهٔ سرزمین‌های مختلف را در کلاس توزیع کنید و بگویید با خواندن این کتاب‌ها چه اطلاعاتی در باره این مکان‌ها بدست آوردید؟

به پایان برید

در مرحله آخر از دانش آموزان بخواهید در باره یک مکان پرسش‌های طراحی کنند. هر چه تعداد پرسش‌ها بیشتر باشد به آن‌ها امتیاز بیشتری بدهید. این فعالیت را به عنوان فعالیت منزل در نظر بگیرید.

محورهای عمده ارزش‌یابی

بیان ویژگی‌های محل زندگی‌شان در شهر یا روستا، بیان مفهوم دانش جغرافیا و وظایف جغرافی‌دانان، شناخت ابزارهای جغرافیایی و کاربرد آن‌ها در شناخت محیط‌های مختلف.

ملاحظات تدریس

شما می‌توانید از یکی از مکان‌های روستایی یا شهری (ترجیحاً در مناطقی غیر از استان محل زندگی) فیلمی نمایش دهید. در صورت امکان خودتان فیلم کوتاهی از منطقه‌ای که به آن سفر کرده‌اید تهیه کنید. بعد از پایان فیلم سؤالاتی را مطرح کنید. سپس نتیجه‌گیری کنید بدون این‌که مسافرت کنیم می‌توانیم از طریق فیلم، اطلاعاتی دربارهٔ یک مکان به دست آوریم.